

KRĀPŠANAS NOVĒRŠANAS TIESISKAIS PIENĀKUMS EIROPAS SAVIENĪBAS FINANSIĀLO INTEREŠU AIZSARDZĪBAI

*Mg. iur., Mg. oec. Kristīne Ārensona,
Rīgas Stradiņa universitātes doktorante, Latvija*

Eiropas Savienības finansiālo interešu aizsardzība ir Eiropas Savienības politikas programmas būtisks elements, kura mērķis ir stiprināt un palielināt iedzīvotāju uzticēšanos un nodrošināt to, ka viņu nauda tiek pareizi izlietota. Pieņemot Lisabonas līgumu, savukārt ir ievērojami pastiprināti Eiropas Savienības finansiālo interešu aizsardzības instrumenti, un tādējādi gan Eiropas Savienībai, gan tās dalībvalstīm tiek prasīts apkarot jebkādas nelikumīgas darbības, kas skar Eiropas Savienības finansiālās intereses¹.

Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts kopš 2004. gada 1. maija. Iestājoties Eiropas Savienībā, Latvija pilnā apmērā izmanto dalībvalstīm paredzētās tiesības, vienlaikus uzņemoties arī noteiktus pienākumus. Visām Eiropas Savienības dalībvalstīm, tajā skaitā Latvijai, ir juridiski saistoši pienākumi veikt iemaksas kopējā Savienības budžetā. Vienlaicīgi, Latvija noteiktos apmēros ik gadu saņem finanšu līdzekļus no Eiropas Savienības budžeta dažādu projektu realizācijai. Latvijas Republikas Finanšu ministrija nodrošina Latvijas iemaksu veikšanu kopējā Eiropas Savienības budžetā, kas tiek ielānoti valsts budžeta apakšprogrammas 41.01.00 "Iemaksas Eiropas Savienības budžetā" ietvaros².

Saskaņā ar Latvijas Republikas Finanšu ministrijas datiem, 2014. gadā Latvija Eiropas Savienības budžetā iemaksāja 244,1 milj. EUR, savukārt Eiropas Savienība Latvijā ieguldīja 1062,2 milj. EUR. Eiropas Savienības kopējie izdevumi 2014. gadā bija 128 564,9 milj. EUR³.

Valstīm, kas pievienojās Eiropas Savienībai 2004. un 2007. gadā, kā viens no iestāšanās pamatnosacījumiem bija pienākums pirms kļūšanas par Eiropas Savienības dalībvalsti izveidot Krāpšanas apkarošanas koordinācijas dienestu (*Anti-Fraud Coordination Service* – AFCOS). Latvijas Republikā AFCOS funkcijas pilda Finanšu ministrija.

Krāpšanas novēršanas koordinācijas dienestu izveides mērķis ir veicināt efektīvu sadarbību un informācijas apmaiņu ar Eiropas Biroju

krāpšanas apkarošanai (OLAF).

OLAF Regulas Nr.883/2013 3. panta 4. punkts ietver prasību, ka dalībvalsts šīs regulas vajadzībām norīko Krāpšanas apkarošanas koordinācijas dienestu, lai atvieglotu efektīvu sadarbību un informācijas, tostarp operatīva rakstura informācijas, apmaiņu ar OLAF. Līdz ar to visas dalībvalstis 2014. gada beigās bija izveidojušas krāpšanas apkarošanas koordinācijas dienestus⁴.

Lai stiprinātu Latvijas AFCOS funkciju un tuvinātu to OLAF izvirzītajam modelim, un noteiktu lielāku AFCOS padomes atbildību un pārraudzību pār Eiropas Kopienas finansējumu, 2014. gada 16. decembrī ar MK noteikumiem Nr.769⁵ tika apstiprināts jauns "Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes nolikums" un jauns padomes sastāvs⁶ (Finanšu ministrijas 12.06.2015. rīkojums Nr.244 "Par Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes sastāvu").

AFCOS padomes sēdes notiek ne retāk kā divas reizes gadā, un to laikā tiek izskatīti dažādi problēmjaudājumi un tiek pieņemti stratēģiski būtiski lēmumi. Nepieciešamības gadījumā tiek organizētas tikšanās, kurās pārrunā dažādus sadarbības jautājumus un gadījumus, kad ir konstatētas aizdomas par krāpšanu ES fondu projektu īstenošanas gaitā.

Saskaņā ar Likuma par budžetu un finanšu vadību⁷ 28.² pantu un Ministru kabineta 2014. gada 16. decembra noteikumu Nr. 769 „Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes nolikums” 2.1. apakšpunktu⁸ katru gadu tiek sagatavots informatīvais ziņojums par konstatētajiem neatbilstoši veiktajiem izdevumiem Eiropas Savienības politikas instrumentu ietvaros.

Ziņojuma mērķis ir informēt Ministru Kabinetu par konstatētajām neatbilstībām ar finansiālu ietekmi un neatbilstoši veiktajiem izdevumiem (neatbilstībām) Eiropas Savienības fondu un Eiropas Savienības finanšu palīdzības instrumentu ietvaros līdz kārtējā gada 31. decembrim un par konkrētajā

gadā tiesībsargājošās iestādēs saņemtajiem iesniegumiem par iespējamām krāpnieciskām un citām nelikumīgām darbībām ES fondu un citu ES finanšu palīdzības instrumentu ietvaros, kā arī par AFCOS darbu un paveikto ES finanšu interešu aizsardzības jomā.

Līguma par Eiropas Savienības darbību (2. sadaļa 6. nodaļa „Krāpšanas apkarošana”) 325. pants nosaka – Savienība un dalībvalstis apkaro krāpšanu un citādu nelikumīgu rīcību, kas apdraud Savienības finanšu intereses, saskaņā ar šo pantu jāveic pasākumi, kuriem jāattur no šādas rīcības, kā arī jānodrošina efektīva aizsardzība dalībvalstīs, kā arī Savienības iestādēs un struktūrās⁹.

Lai novērstu krāpšanu, kas apdraud Savienības finanšu intereses, dalībvalstis veic tādus pašus pasākumus, kādus tās veic, lai novērstu krāpšanu, kas apdraud viņu pašu finanšu intereses. Neskarot citus Līgumu noteikumus, dalībvalstis koordinē rīcību, kuras mērķis ir aizsargāt pret krāpšanu Savienības finanšu intereses. Šajā nolūkā tās kopā ar Eiropas Komisiju izvērsī ciešu un regulāru kompetento iestāžu sadarbību¹⁰.

Lai panāktu efektīvu un līdzvērtīgu aizsardzību dalībvalstīs, kā arī Eiropas Savienības iestādēs un struktūrās, Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru pēc saskaņošanas ar Revīzijas palātu ievieš novēršanas un apkarošanas pasākumus cīņai pret krāpšanu, kas apdraud Savienības finanšu intereses. Komisija sadarbībā ar dalībvalstīm katru gadu iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par pasākumiem, kas veikti, lai īstenotu Līguma par Eiropas Savienības darbību 325. panta prasības.

Līgums par Eiropas Savienības darbību nosaka, ka ES un dalībvalstis kopīgi uzņemas atbildību par ES finansiālo interešu aizsardzību un cīņu pret krāpšanu. Eiropas Padomes 25.06.2002. Regulas Nr. 1605/2002 par Finanšu regulu, ko piemēro Eiropas Kopienų vispārējam budžetam, 53.b. pants paredz, ka dalībvalstis ir atbildīgas par pārkāpumu un krāpšanas novēršanu¹¹.

Saskaņā ar Konvencijas par Eiropas Kopienų finanšu interešu aizsardzību 1. panta pirmo daļu par krāpšanu attiecībā uz izdevumiem Līguma par Eiropas Savienības darbību izpratnē uzskata jebkuru apzinātu darbību vai bezdarbību, kas vērsta uz finansējuma nelikumīgu saņemšanu vai paturēšanu¹².

Līgums par Eiropas Savienības darbību ir nepārprotams juridiskais pamats Eiropas

Kopienas un dalībvalstu operācijām cīņā pret krāpšanu un citām nelikumīgām darbībām, kas apdraud Kopienas finanšu intereses. Līdz ar Amsterdamas līguma stāšanos spēkā Eiropas Kopienas rīcībā ir lielāki resursi, lai apkarotu krāpšanu un izskaustu ekonomiskos un finanšu noziegumus. Līdz ar to Eiropas Komisijas Krāpšanas novēršanas saskaņošanas darba grupas vietā darbojas Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai (OLAF), kas ne tikai veic izmeklēšanu, bet arī izstrādā un sagatavo tiesību aktus Kopienas finansiālo interešu aizsardzībai un krāpšanas apkarošanai. OLAF izmeklēšanas gaitā ir daudz lielāka neatkarība nekā tā priekšgājējam.

Latvijas Republikas Krimināllikuma (turpmāk – Krimināllikums) 177. pants definē krāpšanas būtību – tā ir svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu iegūšana, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai ar viltu¹³. Par krāpšanu var sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu. Par krāpšanu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas. Savukārt, par krāpšanu, ja tā izdarīta lielā apmērā vai ja to izdarījusi organizēta grupa, vai ja tā izdarīta, iegūstot narkotiskās, psihotropās, stipri iedarbīgās, indīgās vai radioaktīvās vielas, sprāgstvielas, šaujammieročus vai munīciju, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās¹⁴.

Krimināllikuma 177. pants paredz kriminālatbildību “par svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu iegūšanu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai ar viltu”. Krimināllikums neparedz sodu par krāpšanu ar ES fondu līdzekļiem vienā konkrētā normā. Latvijā Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde uzsāk kriminālprocesus saskaņā ar Krimināllikuma 177. panta 3. daļu, kad krāpšana ir izdarīta lielā apmērā, bet atsevišķos gadījumos krāpnieciskas darbības var tikt vērtētas pēc kopības, kas ietver gan dokumentu viltošanu, nepatiesu ziņu sniegšanu u. c.

Noziedzīga nodarījuma (krāpšana) sastāva elementi tiks skatīti 1. tabulā.

Krāpšanas objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums

Krāpšanas objektīvo pazīmju kopums	
Noziedzīga nodarījuma objekts	Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse
ES fondu līdzekļi, ES budžets, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, Lauku atbalsta dienesta un citu Eiropas Savienības fondu administrēšanas iestāžu intereses, lai nodrošinātu Eiropas Savienības fondu līdzfinansēto valsts atbalsta programmu ieviešanu. Tautsaimniecības intereses un valsts ekonomiskās attīstības intereses (veiksmīga projektu realizācija, jaunu darba vietu radīšana, nodokļu ieņēmumu pieaugums).	Tīša, prettiesiska ES fondu līdzekļu iegūšana, kas var izpausties kā maldināšana un viltojums par ES finansētā projekta patieso stāvokli: - paaugstināta projekta priekšmeta vērtība vai palielināti būvniecības apjomi, t. sk. nepamatoti starpniecības pakalpojumi, kas sadārdzina projekta faktiskās izmaksas; - projekta realizācijā iesaistīts fiktīvs piegādātājs, starpnieks; - viltoti tehnikas, iekārtu izcelsmes sertifikāti; - nekvalitatīva projekta īstenošana (t. sk. nekvalitatīvi veikti darbi vai sniegti pakalpojumi, nekvalitatīva projektu vadība).
Krāpšanas subjektīvo pazīmju kopums	
Noziedzīga nodarījuma subjekts	Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse
Noziedzīga nodarījuma subjekts var būt ikviena fiziska un pieskaitāma persona, kas līdz nozieguma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu (vispārīgais subjekts). Krāpšanas gadījumā ir speciālais subjekts – persona, kurai piemīt nodokļa maksātāja statuss. Analizējot tiesu praksi, krāpšanas kā noziedzīga nodarījuma subjekts galvenokārt ir sabiedrību ar ierobežotu atbildību dibinātāji, īpašnieki un nereti arī vienīgās amatpersonas ar paraksta tiesībām, kuru pienākums, veicot saimniecisko darbību, ir nodrošināt attiecīgo normatīvo aktu prasību izpildi finansiāli saimnieciskajā darbībā.	Tiešs nodoms un konkrēts nolūks (mērķis). Veicot krāpnieciskas darbības, persona apzinās savas darbības kaitīgumu, proti, projekta īstenošanai piešķirtais ES finansējums netiek izmantots tam paredzētajam mērķim, bet gan subjekta personīga labuma gūšanai un to veic apzināti. Personas vēlme gūt labumus no viņas rīcībā esošās svešas mantas (ES finansējums), rīkojoties ar to pēc saviem ieskatiem.

Atbilstoši Eiropas Komisijas prasībām dalībvalstis, pirmkārt, ir atbildīgas par izmeklēšanu, ja konstatēta neatbilstoša rīcība vai fakti par jebkurām nozīmīgām izmaiņām, kas ietekmē Eiropas Savienības palīdzības struktūrfondu īstenošanas un pārraudzības raksturu vai nosacījumus, kā arī rada nepieciešamību pēc labojumiem finansējumā. Dalībvalsts veic pieprasītos labojumus finansējumā saistībā ar atsevišķiem vai atkārtotiem pārkāpumiem.

Komisijas 2001. gada 2. marta Regula (EK) Nr. 448/2001¹⁵ norāda uz dalībvalsts atbildību šajā jomā. Regulas Nr. 448/2001 2. pants nosaka, ja pārkāpumi notiek pastāvīgi, izmeklēšana, ko veic saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1260/1999 39. panta 1. punktu, aptver visas darbības, kurās varētu būt pārkāpumi. Pilnīgi vai daļēji atceļot Kopienas līdzfinansējumu, dalībvalstis ņem vērā neatbilstību veidu un smagumu, kā arī fondu finansiālos zaudējumus un ietekmi uz projekta ieviešanu (mērķa sasniegšanu)¹⁶.

Saskaņā ar Eiropas Komisijas prasībām dalībvalstis ir atbildīgas par darbības programmu vadību un kontroli, jo īpaši nepieļaujot, konstatējot un labojot neatbilstības un atgūstot nepamatoti izmaksātās summas. Dalībvalstu pienākums ir izmeklēt neatbilstības, pamatojoties uz jebkurām ievērojamām atkāpēm, kas attiecas uz darbību vai darbības programmu īstenošanas vai kontroles būtību vai apstākļiem un veicot vajadzīgās finanšu korekcijas. Dalībvalsts veic vajadzīgās finanšu korekcijas saistībā ar konkrētām vai sistemātiskām neatbilstībām, kas konstatētas darbībās vai darbības programmās. Dalībvalsts veiktās korekcijas izpaužas kā visa vai daļēja publiskā ieguldījuma darbības programmā vai projektā atcelšana. Dalībvalsts ņem vērā pārkāpumu būtību un nopietnību un fondam nodarītos vai potenciālos finansiālos zaudējumus. Sistēmiskas neatbilstības gadījumā dalībvalsts paplašina izmeklēšanu, to attiecinot uz visām darbībām, kas varētu būt ietekmētas¹⁷.

Tā kā Eiropas Savienības fondu projektu īstenošana tiek līdzfinansēta arī no valsts budžeta, būtiski ir pievērst uzmanību ne tikai Eiropas Savienības fondu līdzfinansējuma, bet arī valsts budžeta līdzekļu efektīvai izlietošanai. Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. pants nosaka, ka budžeta finansētu institūciju, budžeta nefinansētu iestāžu un pašvaldību, kā arī kapitālsabiedrību, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, vadītāji ir atbildīgi par šajā likumā noteiktās kārtības un prasību

ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

Savukārt Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta 1. punkts nosaka, ka publiskas personas rīcībai ar finanšu līdzekļiem un mantu ir jābūt likumīgai, tas ir, jebkura rīcība ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu atbilst ārējos normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kā arī normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai¹⁸. Attiecīgi šī likuma 3. pantā noteikts, ka pašvaldībām, valsts un pašvaldību iestādēm, valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībām, kā arī kapitālsabiedrībām, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopsummā pārsniedz 50 procentus, jārikojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi¹⁹:

- rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu;
- manta atsavināma un nododama īpašumā vai lietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu;
- manta iegūstama īpašumā vai lietošanā par iespējami zemāku cenu.

Saskaņā ar iepriekš minēto, iestāžu vadītājiem jāievēro, ka neatbilstošs valsts budžeta līdzekļu izlietojums Eiropas Savienības fondu projektu ietvaros ir arī iepriekš minēto likumu pārkāpums.

Ir pieņemtas vairākas regulas, kurās definēti OLAF galvenie uzdevumi un administratīvās izmeklēšanas pilnvaras. Padomes Regula (EK) Nr. 515/97 paredz tiesisko regulējumu par dalībvalstu pārvaldes iestāžu savstarpējo palīdzību un šo iestāžu un Komisijas sadarbību, lai nodrošinātu muitas, lauksaimniecības un intelektuālā īpašuma tiesību aktu pareizu piemērošanu.

Savstarpējai palīdzībai galvenokārt tiek izmantota OLAF uzturētā krāpšanas apkarošanas informācijas sistēma (AFIS). Tā ir aizsargāta infrastruktūra, kurai ir gandrīz 10 000 reģistrētu galalietotāju vairāk nekā 1200 kompetentos dalībvalstu dienestos, ārpus Eiropas Savienības valstu partnerdienestos, starptautiskās organizācijās, Komisijas dienestos un citās ES iestādēs. Šajā sistēmā ir vairākas datubāzes un informācijas apmaiņas sistēmas, kuras var izmantot muitas krāpniecības apkarošanā²⁰.

Īpaši svarīgās elementa ir muitas informācijas sistēma un muitas lietu identifikācijas datu bāze (FIDE). Muitas informācijas sistēma ir datubāze, kurā ir ziņas par precēm, skaidru naudu, transporta veidiem, uzņēmumiem un personām,

kas saistītas ar likumpārkāpumiem. FIDE ir datubāze, kurā glabājas gan kārtējo, gan pabeigto privātpersonu un uzņēmumu izmeklēšanas lietu numuri, lai palīdzētu sadarbīties (sniegt savstarpēju palīdzību) izmeklēšanā²¹.

Krāpšanas un korupcijas apkarošanā Eiropas finanšu aizsardzības un kontroles dienesti uzsver nacionālo dienestu darba svarīgumu, izmeklēšanas ātrumu un sadarbību. Eiropas Savienības dalībvalstu krāpšanas apkarošanas koordinējošo dienestu dalībnieki norāda arī uz Latvijas kā Eiropas Savienības robežvalsts būtisku nozīmi pretdarbībā trešo valstu kontrabandai, korupcijai un citiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Eiropas Savienības dalībvalstis ir galvenokārt atbildīgas par pārkāpumu atklāšanu un neatbilstoši veikto izdevumu pilnīgu vai daļēju atgūšanu Eiropas Savienības budžetā. Arī Eiropas Savienības finansējuma saņēmēju iestāžu vadītājiem jāņem vērā, ka neatbilstoši veiktie izdevumi, kas ir veikti Eiropas Savienības fondu projektu ietvaros un skar valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, kā arī neatbilstoši vai neefektīvi veikti projektu līdzekļu izlietojuma uzraudzības pasākumi, var radīt situāciju, ka dalībvalsts neizpilda normatīvajos aktos uzlikto pienākumu – apkarot krāpšanu un citādu nelikumīgu rīcību, kas apdraud Eiropas Savienības finanšu intereses.

Kā viens no risinājumiem krāpšanas apkarošanai un novēršanai ir “Krāpšanas trīsstūra koncepcija”, kuru ieviesa krāpšanas pētnieks Dr. Donalds R. Kresijs (*Donald R. Cressey*). Dr. Kresijs uzskata, ka krāpšanas izdarīšanas pamatā ir trīs faktori, ko var apkopot “krāpšanas trīsstūrī”²² (skatīt 1. attēlu).

1. attēls

1) Iespējas.

Motivācija vien krāpšanas izdarīšanai nebūs pietiekama, ir jābūt iespējai²³. Vājas iekšējās kontroles sistēmas var radīt iespēju (pārliecība, ka krāpšana netiks atklāta, ir viens no galvenajiem apsvērumiem krāpšanas izdarīšanā). Iekšējās kontroles sistēmu trūkumi ir saistīti ar nepietiekamu uzraudzību un kontroli, neatbilstoši nodalītiem darbinieku pienākumiem un lēmumu pieņemšanas tiesību deleģējumu u. c.

Krāpnieciskas darbības var tikt veiktas gadījumos, ja kontroles pasākumi nenotiek vai arī tie nav pietiekami.

2) Racionāls izskaidrojums (attaisnojums).

Persona var rast attaisnojumu savai rīcībai un racionāli to izskaidrot, piemēram, “šī rīcība ir taisnīga – es esmu pelnījis šo naudu” vai “viņi to man ir parādā”. “Šo naudu es tikai aizņemos – es to atmaksāšu”²⁴.

3) Finansiāls spiediens, stimuls vai motīvs.

Mantkārība bieži var būt spēcīgs motīvs, t. i. “vajadzības vai mantkārības” faktors. Citos gadījumos spiedienu var radīt personīgas finansiālas problēmas vai personīgi netikumi, piemēram, azartspēles, atkarība no narkotikām utt.²⁵

“Krāpšanas trīsstūra izjaukšana”²⁶ ir krāpšanas novēršanas pamatā. Stingras iekšējās kontroles sistēmas vistiešāk var ietekmēt vienu no šiem trim elementiem, t. i. iespēju, un tādēļ to ir visvieglāk pārvaldīt.

Eiropas Savienības Struktūrfondu dalītas pārvaldības sistēmas apstākļos dalībvalstis galvenokārt ir atbildīgas par Eiropas Kopienas prasībām atbilstošas vadības un kontroles sistēmu izveidi un norīko revīzijas iestādes, kas pārbauda šo sistēmu darbības efektivitāti, lai nepieļautu un konstatētu krāpšanu un novērstu pārkāpumus²⁷. Vadība ir primāri atbildīga par krāpšanas novēršanu.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Lai mazinātu / novērstu Eiropas Savienības fondu finansējuma izkrāpšanu, ir jāsamazina “iespējas faktors” krāpšanas trīsstūrī. Galvenais mehānisms iespējas samazināšanai ir stingra iekšējā kontrole, kas ietver atbilstošu uzraudzību un pārbaudes un pienākumu nošķiršanu. Vadībai jābūt arī pietiekamām zināšanām, lai spētu identificēt krāpšanu raksturojošos rādītājus, un jāapzinās pienākums ziņot par pārkāpumiem un aizdomām par krāpšanu atbilstoši spēkā esošajiem

tiesību aktiem. Dalībvalstīm būtu jāpievērš uzmanība tam, lai iekšēji tiktu pareizi īstenotas un izplatītas vadlīnijas attiecībā uz pienākumu ziņot par pārkāpumiem un aizdomām par krāpšanu, kā noteikts piemērojamos tiesību aktos.

2. Izanalizējot krāpšanas pētnieka Dr. Donalda R. Kresija teoriju, var secināt, ka krāpšanas novēršanas pamatā ir ētika, t. i. par Eiropas Savienības līdzekļu pārvaldību atbildīgajām iestādēm jāievēro augsti ētiskās rīcības un integritātes standarti, jānodrošina efektīva krāpšanas riska pārvaldīšana – gan preventīvi, gan, ieviešot pēckontroles. Veicot krāpšanas riska novērtējumu, atbildīgās iestādes varēs identificēt “vājos punktus” iekšējās kontroles sistēmā jeb “iespējas”, bet, izstrādājot un ieviešot praksē atbilstošas kontroles, krāpšanas risks tiks samazināts.

3. Lai samazinātu krāpšanu Eiropas Savienības finansētajos projektos un nodrošinātu, ka iespējamie krāpšanas gadījumi tiktu atklāti pēc iespējas ātrāk, par Eiropas Savienības līdzekļu pārvaldību atbildīgajām iestādēm būtu jāievieš ziņošanas jeb “trauksmes cēlāju” sistēma, papildus izveidojot ziņošanas kanālus, kā piemēram: interneta vietni, e-pastu vai telefona numuru. Lai personas iedrošinātu ziņot atbildīgajām institūcijām, jānodrošina iespēja ziņot gan anonīmi, gan arī atklājot identitāti (pēc ziņotāja izvēles). Normatīvajos aktos paredzot ziņotāju aizsardzības prasības, tiktu nodrošināts, ka ziņotāja dati netiek izpausti un tas ir pasargāts no krāpšanā iesaistīto personu izdarītas ietekmes vai spiediena.

Atsauces

- ¹ Krāpšanas apkarošana un Eiropas Savienības finansiālo interešu aizsardzība. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lv/displayFtuhtml?ftuId=FTU_1.5.5.html
- ² Latvijas Republikas Finanšu ministrija, Eiropas Savienības budžets. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/es_un_es_budzets/
- ³ Turpat.
- ⁴ Latvijas Republikas Finanšu ministrija, Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzība. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/es_un_es_budzets/es_finansu_interesu_aizsardziba/hronologija/
- ⁵ Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes nolikums: Ministru kabineta 16.12.2014. noteikumi Nr. 769. Latvijas Vēstnesis, Nr. 252 (5312), 18.12.2014.
- ⁶ Par Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes sastāvu Finanšu ministrijas 12.06.2015. rīkojums Nr. 244.
- ⁷ Likums par budžetu un finanšu vadību: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 41 (172), 06.04.1994.
- ⁸ Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzības koordinācijas padomes nolikums: Ministru kabineta 16.12.2014. noteikumi Nr. 769. Latvijas Vēstnesis, Nr. 252 (5312), 18.12.2014.
- ⁹ Līguma par Eiropas Savienības darbību Konsolidētā versija. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. 26.10.2012., Nr. C 326/47, 325. pants.
- ¹⁰ Turpat, 325. pants.
- ¹¹ Padomes Regula par Finanšu regulu, ko piemēro Eiropas Kopienu vispārējam budžetam (EK, EURATOM) Nr. 1605/2002, 2002. gada 25. jūnijs, 2002 R1605.
- ¹² Konvencija par Eiropas Kopienu finanšu interešu aizsardzību, pieņemta 26.07.1995. Latvijas Vēstnesis, 17.04.2003, Nr. 60 (2825).
- ¹³ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., 177. pants.
- ¹⁴ Turpat, 177. pants.
- ¹⁵ Komisijas 2001. gada 2. marta Regula (EK) Nr. 448/2001, ar ko paredz sīki izstrādātus īstenošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr. 1260/1999 attiecībā uz procedūru finanšu korekciju izdarīšanai palīdzībā, kas piešķirta no struktūrfondiem.
- ¹⁶ Vadlīnijas par finanšu korekciju piemērošanu Eiropas Savienības struktūrfondu, Kohēzijas fonda, Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta, Norvēģijas finanšu instrumenta, Latvijas un Šveices sadarbības programmas finansētajos projektos. Latvijas Republikas Finanšu ministrija, Eiropas Savienības fondu vadības sistēmas departaments, 13.03.2014.

- ¹⁷ Turpat.
- ¹⁸ Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 114 (397), 02.08.1995., 2. pants.
- ¹⁹ Turpat, 2. pants.
- ²⁰ Eiropas Komisija, Komunikācijas Ģenerāldirektorāts, ES cīņa pret krāpšanu un korupciju. Ieskats Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai – OLAF – darbā. 2014. gads.
- ²¹ Turpat.
- ²² Harry Cendrowski, James P. Martin, Louis W. Petro. The Handbook of Fraud Deterrence, 2007, 41. p.
- ²³ The Fraud Triangle. Association of Certified Fraud Examiners. Fraud Resources. Pieejams: <http://www.acfe.com/fraud-triangle.aspx>
- ²⁴ Mackevičius J., Giriūnas L. Transformational Research of the Fraud Triangle. Vilnius University, Lithuania, ISSN 1392-1258. Ekonomika 2013 Vol. 92(4). Pieejams: <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/EKONOMIKA>
- ²⁵ Beyond the Fraud Triangle, Enhancing Deterrence of Economic Crimes. Pieejams: <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294970127>
- ²⁶ Harry Cendrowski, James P. Martin, Louis W. Petro. The Handbook of Fraud Deterrence, 2007, 41. p.
- ²⁷ Turpat, 41. lpp.

Abstract

Legal instruments that are required for fraud prevention are developed by European Union countries, however their results are not sufficient.

Aim of this article is to review how legal obligation of fraud prevention to protect EU financial interests is fulfilled according to the requirements of Treaty on European Union, as well as to propose improvements for fraud mitigation of EU funds.

To analyze possibilities how to prevent / mitigate fraud of EU Funds, fraud analyst's Dr. Donald Cressey "fraud triangle" conception is reviewed in the article.

Аннотация

Правовые документы, необходимые для предотвращения мошенничества, разработаны в странах Европейского союза, однако достигнутые благодаря им результаты не являются достаточными.

Целью статьи является обзор выполнения правовых обязательств по предотвращению мошенничества в целях защиты финансовых интересов ЕС в соответствии с требованиями Договора о Европейском союзе, а также предложение путей совершенствования ограничения мошенничества с фондами ЕС.

Для анализа возможностей по предотвращению / уменьшению мошенничества с фондами ЕС в статье рассмотрена концепция «Треугольник мошенничества» аналитика по противодействию мошенничеству доктора Дональда Р. Кресси (*Dr. Donald R. Cressey*).
